

XITHIFIKHEYITHI XA XIKAMBELO XA LE HENHLA

**XITSONGA XA RIRIMI RO SUNGULA
NHLAWULO WA LE XIKARHI
(Papila ra Vunharhu)**

**XIYENGE XA A
XIVUTISO XA 1**

XITSALWANA

[30]

Maavelo ya timakisi:

1.1 Vundzeni ni nkoka wa mahungu

[12]

- Miehleketo yo hlawuleka, yo tsakisa ni masungulo yo kongoma mhaka. (10-12)
- Miehleketo ya nkoka. (7-9)
- Miehleketo yo saseke no va xikarhi. (5-6)
- Miehleketo yo ka yi nga tsakisi. (4-3)
- Miehleketo yo huma emhakeni. (0-3)

1.2 Ririmi

[8]

- Matirhiselo yo hlawuleka ya swigaririmi, swivuriso ni swivulavulelo. (6-8)
- Matirhiselo ya ririmi ni swihoxo swo hlayanyana ni ku rhomba ka xitayili. (5-7)
- Swihoxo swo tala: ku nghenelela ka ririmi rin'wana. (4-5)
ririmi ro ka ri nga amukeleki. (0-3)

1.3 Mapeletelo ni mahikahatelo.

[6]

Mahikahatelo.

(02)

Ku avana ka marito ni mapeletelo.

(04)

1.4 Xivumbeko.

[4]

- Manghenelo ya kahle. (01)
- Miri lowu nga ni tipharagirafu ta kahle. (02)
- Mahetelelo. (01)

XIYENGE XA B XIVUTISO XA 2

2.1 MAPAPILA

Maavelo ya timakisi:

Vundzeni ni nkoka wa mahungu. .

- Miehleketo yo hlawuleka, yo kongoma ya nkoka.
- Miehleketo yo saseka no va xikarhi.
- Miehleketo yo ka yi nga tsakisi no va yi hume emhakeni.

(6)
(5-6)
(4-5)
(0-3)
[30]

Ririmi

- Matirhiselo yo hlawuleka ya ririmi
- Matirhiselo ya ririmi ni swihoxo swo hlayanyana ni ku rhomba ka xitayili
- ku nghenelela ka ririmi rin'wana, ni ririmi ro ka ri nga amukeleki

(3-4)
(2-3)
(0-1)
[5]

Xivumbeko

Papila ra Xinghana

Adirese 02

Ku losa (01)

Mahetelelo (02)

Papila ra Ximfumo

Adirese timbirhi (03)

ku losa (01)

Mahetelelo (01)

2.2

2.2.1 N'WANGULANO

Vundzeni

- Miehleketo yo hlawuleka ya ririmi ni masungulo yo kongoma mhaka.
- Miehleketo ya nkoka.
- Miehleketo yo saseka no va xikarhi.
- Miehleketo yo ka yi nga tsakisi.

[6]
(5-6)
(4-5)
(2-3)
(0-2)

Ririmi

- Matirhiselo yo hlawuleka ya ririmi.
- Matirhiselo ya ririmi ni swihoxo swo hlayanyana ni ku rhomba ka xitayili.
- Ririmi ro ka ri nga amukeleki.

[05]
(4-5)
(2-3)
(0-2)

Xivumbeko

- Manghenelo ya kahle.
- Mavito ya swimunhuhatwa.
- Mahetelelo ya kahle.

[04]
(01)
(02)
(01)

2.2.2 Ajenda

[15]

Vundzeni ni nkoka wa mahungu.

- Miehleketo yo hlawuleka ya nkoka.
- Miehleketo yo saseka no va xikarhi.
- Miehleketo yo ka yi nga tsakisi no va yi hume emhakeni.

[06]
(5-6)
(4-5)
(0-3)

Ririmi	(4)
• Matirhiselo yo hlawuleka ya ririmi.	(3-4)
• Matirhiselo ya ririmi ni swihoxo swo hlayanyana ni ku rhomba ka xitayili.	(2-3)
• Ku nghenelela ka ririmi rin'wana; ni ririmi ro ka ri nga amukeleki.	(0-1)
Xivumbeko	[05]
• Manghenelo ya kahle.	(1)
• Siku, nkarhi na ndhawu.	(3)
• Mahetelelo ya kahle.	(1)
2.2.3 XIPICHI	[15]
Vundzeni ni nkoka wa mahungu.	[06]
• Miehleketo yo hlawuleka, yo kongoma ya nkoka.	(5-6)
• Miehleketo yo saseka no va xikarhi.	(4-5)
• Miehleketo yo ka yi nga tsakisi.	(0-3)
Ririmi	[05]
• Matirhiselo yo hlawuleka ya ririmi.	(4-5)
• Matirhiselo ya ririmi ni swihoxo swo hlayanyana ni ku rhomba ka xitayili.	(2-3)
• Ku nghenelela ka ririmi rin'wana; ni ririmi ro ka ri nga amukeleki.	(0-2)
Xivumbeko	[04]
• Manghenelo ya kahle.	(02)
• Miri lowu nga ni tipharagirafu ta kahle.	(01)
• Mahetelelo ya kahle.	(01)

XIVUTISO XA 3

3.1 TSALWA RO TITIVISA (CV) [15]

Tsalwa ro titivisa ri fanele ku kombisa leswi landzelaka:

- Mavito ni xivongo. (½)
 - nomboro ya pasi. (½)
 - adirese. (1)
 - tinomboro ta riqingo laha u nga kumekaka kona. (1)
 - siku ro velekiwa. (1)
 - rimbewu. (1)
 - Tiko leri u humaka kona. (1)
- Tidyondzo ta le xikolweni. (½)
 - Xikolo. (½)
 - Ntlawa lowu u wu paseke. (1)
 - Tidyondzo leri u ti paseke. (1)
- Tidyondzo ta le kholichi / Yunivesithi. (1)
 - Kholichi / Yunivhesithi. (1)
 - Dyondzo. (1)
 - Tidyondzo leti u ti paseke. (1)

4. Matimu ya laha u tirheke kona. (1)
 – Vito ra khamphani laha u tirheke kona. (1)
 – Xiyimo xa wena entirhweni lowu u wu tirheke. (1)
 – Nkarhi/malembe lawa u ya tirheke. (1)
5. Vanhu lava nga nyikala vumbhoni / Timboni. (1)
 – Mavito mabirhi / nharhu ni tinomboro ta riqingo. (1)
[15]

3.2 XITIVISO (MEMO)

[15]

Vundzeni ni nkoka wa mahungu.

[06]

- Miehleketo yo hlawuleka, yo kongoma ya nkoka. (5-6)
- Miehleketo yo saseka no va xikarhi. (4-5)
- Miehleketo yo ka yi nga tsakisi no va yi hume emhakeni. (0-3)

Ririmi

[04]

- Matirhiselo yo hlawuleka ya ririmi. (3-4)
- Matirhiselo ya ririmi ni xihoxo swo hlayanyana ni ku rhomba ka xitayili. (2-3)
- Ku nghenelela ka ririmi rin'wana, ni ririmi ro ka ri nga amukeleki. (0-1)

Xivumbeko

[05]

- Manghenele ya kahle. (01)
- Leswi nga ta va swi humelela, siku na nkarhi. (03)
- Mahetelelo ya kahle. (01)

XIYENGE XA C XIVUTISO XA 4

- 4.1
- 4.1.1 - Mintsheketo ya switholwakhohlwani. ✓✓ (2)
 - Mintsheketo – matimu. (2)
 - Mintsheketo – xidzi. ✓✓ (2)
 - Mintsheketo ya swiharhi. ✓✓
 - Mintsheketo – nhlamuselo ya ntumbuluko wa swiharhi. ✓✓
 - Mintsheketo – tinsimu. ✓✓ Any 3x2=[6]
- 4.1.2 Garingani wa garingani. ✓ (1)
- 4.1.3 Pthu choyoyo, ✓ leswaku wu helela laha ku tsheketiwaka kona / vana va nga etleli va lorha. ✓✓ (3)
- 4.1.4 1977, ✓ vavasati vanharhu ✓ vo huma eka Hosi Chavani va sukile va ya hlometela swigono swa vaVhenda eminkambeni ✓ kutani swi va lemuka swi hleka. Ni vusiku ku sungule mpfula ya ximbhembhe. ✓ (4)
- 4.1.5 Chavani Relief Fund. ✓ (1)
- 4.1.6 Nenge wa nyarhi. ✓ (1)
- 4.1.7 Mavunwa ni makwanga a swi aki muti ✓✓ (2)

4.1.8 Makhwada, ✓ Mboweni. ✓

(2)
[20]

4.2 Evukonwanini bya N'wamfenhe

N'wampfundla u helekete N'wamfenhe evukweni. Loko va fikile u rhumetele N'wampfundla ku ya yiva, timbuti ta le vukon'wanini. U rhume N'wampfundla ku ya kombela munyu a ku a nga vuli leswaku wu ya lunga nyama kambe u fanele ku vula leswaku i wo tshuva xikunwana xa kokwana. N'wampfundla u kombele munyu a ku i wo lunga nyama, a tihela a ku u rivele i wo tshuva xikunwana xa kokwana, kutani va n'wi nyika. Swi ve tano minkarhi hinkwayo. Siku rinwana vanhwana va muti va lave ku kukula endlwini kambe N'wamfenhe a tiarisa a ku endlwini ku basile va nga kukuli. N'wampfundla a byela xanhwana leswaku khale ka vona loko munhu a ala, vona a vo tlakula kutani va tlakula N'wamfenhe va ya n'wi veka etlhelo. Va kume Madzovo ni marhambu ya timbuti egojini kutani vukon'wana bya N'wamfenhe byi fa. ✓

Tindleve ta mbhongolo

Khale tindleve ta mbhongolo a ti nga kulanga tani hi namuntlha-Ku kula ka tona ku sukele loko N'wanghala a vitane nhlengeletano ya swiharhi kutani a swi thya mavito. Swiharhi swi thyiwe mavito swi byeriwa ni leswaku swi nga rivali hikuva swi ta vutisiwa hi siku leri tihandlamaka. Hi siku leri landzelaka N'wanghala u hlengeletile swihari leswi nga phaka mavito kutani swi vutisiwa. Mhisi, mangwa, nhongo, xipene, nguluve swi kote ku vula mavito ya swona. Mbhongolo yi tsandzekile. N'wanghala hi ku vona leswaku a dyeriwa nkarhi hi Mbhongolo a hlundzuka kutani a yi koka-koka hi tindleve, ti kula ku fika laha ti nga kona namuntlha.

2 x 10 = [20]

XIVUTISO XA 5

5.1

5.1.1 Mavis.

(1)
(1)

5.1.2 Eka Sophie.

5.1.3 A tshama na sesi wa yena Makhanani ni nuna wa sesi wa yena, Thomas. Vatswari va yena a va love eka nghozi ya movha a ha ri ntsongo.

(4)

5.1.4 Jonathan a vulavula wonge u tirhisa gezi, a a nga miyeli. A hlundzuka loko a tshuka a kanetiwe. Nyimpi a yi tshama yi ri exikhwaneni / a a rhandza yimpi.

(6)

5.1.5 A lehile a ri ni rhambu ro bumbula, mahlo yo tshwuka ni nhamu yo ringana ni ya guwela.

(4)

5.1.6 I Randy.

(1)

5.1.7 Hi bazi ra ka Rhalaweyi.

(1)

5.1.8 Vugangu ni tibuku a swi fambelani/munhu u fanele ku tihlawulela vanghana lavanene lava akaka.

(2)
[20]

5.2 Dlamini a a hamba

- Dlamini u fike eka Manghovo a vula leswaku i dokodela-Vudokodela bya yena a byi dyondzele eUganda.
- U vule ni leswaku u tirhe malembe ya khume eswibedlhele swo hambana-hambana, emigodini ni le tifemeni letikulu, ni leswaku u tirhile exikarhi ka tinxaka hinkwato, u tshungurile.
- Hosi Manghovo a swi kholwa hinkwaso kambe Gaveni loyi a ri nhloko ya xikolo xa phurayimari ya ka Manghovo a sola Dlamini.
- Dlamini u vule leswaku u tirha hi ntwelavusiwana naswona va fanele ku pfunana na yena hi ku n'wi akela tindlu leti a ta tshama eka tona ni ku tirhela eka tona.
- Gaveni u rhandze ku tiva leswaku Dlamini a nga ri na ndyangu, nsati ni vana.
- Dlamini u hembile a vula leswaku Gaveni u n'wi vutise mhaka yo vava swinene, u to hlamula hikuva u n'wi vutisile. U hembile a ku a ri na nsati ni n'wana un'we lava a va rhandza swinene a va akerile yindlu leyikulu, nsati wa yena a tidlele a tlhela a dlaya ni n'wana hi ku nwa mondzo.
- U vule leswaku tata wa yena a dyiwile hi nyimpi leyi nga va kona eZimbabwe hi 1974. Mana wa yena a tshamenyana na yena eMessina va nga se hundzela ePitori, loko a vuya eYunivhesithi ya Uganda u kume a fambile, u ringetile ku nwi lava kambe do.
- Mapapila ya vumbhoni bya vudokodela bya yena u vule leswaku ya tshwile ni movha wa yena lowu nga hisiwa hi tinsulavoya hi 1986, a nga kota ku tisa ntsena Mindzhuti ya wona.
- U hembile nakambe a ku hikwalaho ka madzolonga etikweni ra Uganda a va kotanga ku n'wi lulamisela xikombelo xa yena.
- Vutshunguri bya yena a byi ri mavunwa hikuva a nga ri dokodela.
- Tipilisi a ti ri ka muxaka wun'we eka mavabyi hinkwawo.
- Njhekixini ya kona na yona a yi ri muhlovo wun'we kambe a swi ta voniwa hi mani.
- A nga pfumeli ku va mutshami wa xitulu kumbe matsalana wa swihubanya leswi a ngenisiwe eka swona.
- Loko lembe ri hela u xavile movha wuntshwa, yindlu na yona yi kurisiwile. Va muti va tivisiwile leswaku hakelo ya vutshunguri ya tlakusiwa, u vule leswaku leswi swi vangiwa hi ku durha ka mirhi.
- Gaveni u rhambile madokodela yo huma etindhawini to hambana-hambana. Dlamini a nga pfumelelananga na kungu ra Gaveni. U yile a ya pota eka hosi Manghovo a vula leswaku swa antswa ku dlaya kungu leri teke ni munhu wunwe.
- Hosi yi arile
- Siku ra nhlengeletano ri fikile, madokodela na wona ya tile hi xitalo.
- Dlamini a fanele ku va mufambisi wa ntirho, kambe a nga vonakanga siku rero.
- Hosi Manghovo u rhume Gaveni ku landza Dlamini ekaya kambe loko a fika u n'wi kume a tidlayile hi thumbu leri a ri hoxe eka phayiphi ya movha leyi a ya ha ri eku pfumeni, ri ngenisiwe endzeni ka movha.
- Madokodela laman'wana ya vurile leswaku eUganda ku hava yunivhesithi ya vutshunguri.

1x20=[20]

TIMARAKA HINKWATO: [80]

MAKUMU